

Priljeno: 19.02.2014.
Stručni rad
UDK: 371.388:94(497.434)

KO SO NA RIBNIŠKEM LOVILI ČAROVNICE, SO NA KOČEVSKEM PREVAŽALI PREMOG

Učenje zgodovine na drugačen način

Dr. Natalija Mihelčič, prof.
Osnovna šola Stopiče
natalie.mihelcic@gmail.com

POVZETEK

Pričujoči prispevek prikazuje izvedbo in način terenskega in muzejskega dela, uporabo podatkov v času učenčevega usvajanja znanja in uporabo različnih metod dela. Terensko delo je bilo izvedeno ob dnevu dejavnosti na Kočevsko-Ribniškem, zasnovano na podlagi spoznavanja in izkustva zgodovinskih dogodkov na terenu. Učenci 9. razredov, bilo je 30 učencev, so na podlagi omenjenega spoznavali zgodovinske dogodke na Kočevskem in Ribniškem z uporabo vodenege ogleda po obeh muzejih in ogleda rudniškega jezera.

Terensko in muzejsko delo je vključevalo reševanje različnih nalog po težavnosti, ki so zajemale različne taksonomske stopnje. Poleg enostavnejših nalog, ki so od učencev zahtevali priključitev podatkov, jih razumeti in uporabiti, so učenci reševali tudi naloge, vezane na analizo in sintezo pridobljenega znanja. Ključno vlogo je imel avdio-vizualni aspekt, ki je izboljšal usvajanje podatkov.

Po končanem terenskem delu je bil opravljen anketni vprašalnik, ki se je navezoval na izvedbo in organizacijo terenskega dela. Anketni vprašalnik je pokazal veliko zadovoljstvo učencev ter bil uporabljen pri interpretaciji uspešnosti pri sodelovanju s starši.

Zbiranje, obdelava in interpretacija vsebinskih podatkov so pokazali izboljšanje pedagoškega procesa. To se je pokazalo tako pri uspešnem reševanju pisnih nalog kot pri ustnem ocenjevanju znanja.

Ključne besede: muzejsko delo, terensko delo, medpredmetno povezovanje, vizualna predstava.

UVOD

Današnji posodobljeni učni načrti za osnovnošolsko zgodovino med učne oblike vključujejo tudi obisk muzejev, ki učencem poleg že obravnavanih teoretičnih znanj med poukom nudijo tudi poglobljena znanja in ugotovitve na določeno zgodovinsko tematiko. Za razliko od klasičnega poteka pouka zgodovine imajo muzeji vlogo »(o)hranitelja« zgodovine ter nudijo možnost aktivnega sodelovanja deležnikov pri spoznavanju tako lokalne kot svetovne zgodovine, kajti ta poteka popolnoma na drugačen način, kot so ga učenci navajeni. Prav muzej ponuja veliko dejavnosti za učence, posebno v današnjem času, ko je pedagoška dejavnost postala ene izmed pomembnih muzejskih dejavnosti. Prav je, da se učenci tekom svojega osnovnošolskega izobraževanja seznanijo z muzejsko dejavnostjo, posebno pa pri zgodovini. Obisk muzeja zahteva temeljito pripravo učitelja, ki želi učence popeljati v omenjeno ustanovo. Njegova priprava in organizacija sta zelo pomembni pri izvedbi obiska, saj učitelj mora natančno in temeljito definirati in izraziti, katere muzejske zbirke si želi ogledati z učenci, s katerimi (dodatnimi) dejavnostmi želi učencem omogočiti izgradnjo dodatnih praktičnih ali/in teoretičnih zgodovinskih znanj, na kakšen način želi, da učenci spoznavajo preteklost ter katere učne cilje želi posebej izpostaviti pri obisku muzeja. Pri tem je pomoč muzejskega pedagoga zelo dobrodošla, saj kot pravi Cirila

Trampuš, je ena izmed njegovih nalog tudi svetovanje učiteljem in vzgojiteljem ... (Trampuš, 1998: 13), saj na podlagi poznavanja muzejskega dela »z njegovo ponudbo seznanjajo ter navdušujejo mlade za spoznavanje kulturnih vrednot (Trampuš, 1998: 13). Strokovna podkovanost, organiziranje različnih muzejski dejavnosti, med katere sodi tudi vodstvo in delavnice za učence, so pomembne naloge muzejskega pedagoga, ki mora v skladu z učnimi načrti bodisi osnovnošolskega ali/in srednješolskega izobraževanja pripraviti in izvesti učno uro v muzeju. Ne smemo pozabiti, da tovrstno delo muzejskega pedagoga ni enostavno in preprosto, v obsegu muzejskega dela je pedagoška dejavnost danes izredno pomemben in ključni element pri spoznavanju in širjenju tako lokalne kot nacionalne kulturne identitete. Nedvomno je, da je muzejsko pedagoško delo ena izmed učnih oblik, s katerimi lahko učencem približamo zgodovino preteklega časa, jih postavimo v obdobje, ko zgodovinska dejstva dobijo podobo realne in žive prezentacije ali kot pravi Lidija Tavčar, da »predmet fascinacije niso več razstavljeni eksponati, ampak sredstva njihove prezentacije« (Tavčar, 2003: 182). Seveda je potreba po ustrezni predstavitvi zgodovinske tematike osnovna oz. nujna, kar pomeni, da je potrebno učno snov na razstavah vsebinsko prilagoditi učnim potrebam in sposobnostim učencev.

NAČRTOVANJE IZVEDBE OBISKA MUZEJA IN MUZEJSKEGA DELA

Sodobni pristopi poučevanja narekujejo uporabo različnih metod in tehnik, ki naj bi omogočile boljši pretok informacij in podatkov pri učnih temah, hkrati pa veljale kot del »motivacijskega« pristopa v učno temo, ki zaradi svoje »drugačnosti« pritegne učenčev pozornost. Zagotovo drži trditev, da muzejsko delo za učenca pomeni nekaj povsem »novega in neklasičnega«, in mu ponuja drugačen način pogleda na učenje zgodovinske tematike. Seveda moramo upoštevati, da je odločitev o vključitvi muzeja v pouk zgodovine popolnoma avtonomna učiteljeva domena, neodvisna od drugih. Zagotovo pa je vključitev in sodelovanje s kulturno ustanovo dobrodošla med naborom številnih ponudb, ki lahko pripomorejo k boljši fleksibilnosti in elastičnosti poučevanja, zagotovo pa omogočajo boljšo predstavljalivost in razumevanje učne teme. T. i. multifunkcionalnost dela učencev v muzeju se kaže ne samo v poučevanju v »drugem« prostoru in času, temveč tudi v učenčevem opazovanju, dožemanju in razumevanju vzrokov ter posledic, v celostni medpredmetni povezavi vsebin, brez katere zelo težko izvedemo muzejsko učno uro, in sovplivanju različnih dejavnikov na posamezne elemente v (zgodovinskem) prostoru, pri čemer pa se krepijo učenčeve sposobnosti.

Na Osnovni šoli Stopiče smo v sklopu pouka zgodovine ob dnevu dejavnosti obiskali kočevski in ribniški muzej. Letošnja učna zgodovinska ura je bila namenjena spoznavanju (krajevne) zgodovine Kočevsko-Ribniškega območja s poudarkom na obdobju, ko se je na Kočevskem uveljavljala »rudarska pravica«, na Ribniškem pa so odmevali zloglasni čarovniški procesi. Omenjeni pojavi so močno zaznamovali omenjeni območji, njihovi odmevi pa so posegli tudi na deželno raven tistega časa. Letošnja izvedba dneva dejavnosti ob obisku muzejev je potekala v 9. razredu, poleg obiska obeh muzejev pa je sledil tudi ogled največjega jezera na Kočevskem, rudniškega jezera. Pri tem je bila izvedena tudi medpredmetna povezava z naravoslovjem, in sicer devetošolci so odkrivali naravne danosti in značilnosti rudniškega območja in njegove bližnje okolice.

Zaradi izredno pestre muzejske ponudbe obeh lokalnih muzejev o lokalni zgodovini sta muzeja postala primeren »učni prostor« za izvedbo učne ure zgodovine. Danes muzeji predstavljajo pomemben element pri odkrivanju in raziskovanju preteklosti (domačega) kraja, predvsem pa njihovo poslanstvo o zbiranju, arhiviranju, restavriranju, konserviranju, razstavljanju in posredovanju informacij širši publiki pomeni neprecenljivo zakladnico zgodovinskih virov in znanja. Učitelji zgodovine se zavedamo, kako pomembna je muzejska ustanova pri pouku zgodovine v šoli, še posebej, kadar naletimo na zgodovinsko tematiko, ki je učencem (nekoliko) težje doumljiva in razumljiva. Prav muzej ponuja veliko dejavnosti za učence, posebno v današnjem času, ko je pedagoška dejavnost postala ene izmed pomembnih muzejskih dejavnosti. Prav je, da se učenci tekom svojega osnovnošolskega izobraževanja seznanijo z muzejsko dejavnostjo, posebno pri zgodovini.

V fazi priprave muzejskega dela pri pouku zgodovine je bilo treba pripraviti in uskladiti vsebino muzejskega dela s cilji učnega predmeta. Opredelitev učnih ciljev za predmetno področje je zajemala temeljne cilje vsebine zgodovine, ki opredeljujejo, da učenci spoznajo vzrok (e) za razvoj premogovništva na Kočevskem, začetke rudarjenja v Kočevju, njegov razvoj skozi zgodovino ter njegov pomen za lokalno prebivalstvo, medtem ko temeljni cilji opredeljujejo tudi poglobljeno (s)poznavanje razlogov in posledic čarovniških procesov izpred dveh stoletij na območju slovenskega prostora na primeru Ribniškega območja. Značilnosti slednjega so učenci spoznavali že v 8. razredu, v tem primeru pa jim je bilo z obiskom ribniškega muzeja omogočeno, da so o čarovniških procesih na Ribniškem ter s tem tudi na Slovenskem izvedeli širše. Poleg omenjenega so si ogledali prav tako tudi razstavo Suhe robe in lončarstva na Ribniškem ter razstavo o Janku Troštu, ustanovitelju ribniškega muzeja. Kot dopolnilna dejavnost dneva dejavnost je pomenil obisk kočevskega jezera, kjer so si učenci ogledali enega izmed največjih rudniških jezer v tem delu Slovenije. Cilji, ki opredeljujejo poznavanje pomembnejših drevesnih in rastlinskih vrst, živalske vrste in njihove habitante, je učiteljica naravoslovja realizirala s pomočjo delovnih listov in predhodne filmske ponazoritve omenjenega območja.

PO POTI OBRONKOV KOČEVSKEGA ROGA DO DEŽELE »SUHE ROBE«

Po temeljiti tehnični in organizacijski pripravi, pregledu literature in virov, strokovni zamisli o poteku muzejskega dela ter časovni razporeditvi se je popotovanje po Kočevskem in Ribniškem pričelo na podlagi načrtovanega scenarija. Dejavnosti so se po dokaj dolgi poti z Dolenjske proti Ribnici pričele z dopoldanskim prihodom v Ribnico. Začetna faza dela učencev se je pričela z obiskom in ogledom muzejskih zbirk v ribniškem muzeju, ki se nahaja v samem jedru mesta. Ta je s svojima stalnima razstavama »Suhe robe in lončarstva« ter »Bojem krvavim zoper čarovniško zalego« upravičila obisk svojih zbirk in svoje poslanstvo, s katerim uresničuje in pripomore k razumevanju (lokalne) zgodovine na Ribniškem. Enako velja tudi za Pokrajinski muzej Kočevje, ki na Kočevskem deluje že od leta 1953 in s svojim muzealskim delom širši javnosti predstavlja in prikazuje zgodovino Kočevja in njegovega širšega območja.

Učenci Osnovne šole Stopiče so si v sklopu ribniškega muzeja pod vodstvom vodiča ogledali celotno zbirko stalne razstave, katere začetki segajo v 15. stoletje, prikazane in razstavljene v dveh razstavnih prostorih ribniškega gradu, ki pripada istoimenskemu muzeju. Pot v leto 1492, ko je habsburški cesar Friderik III. podelil »krošnjarski patent« ribniškim in kočevskim kmetom, nas je vodila skozi kratek zgodovinski oris začetkov in dogajanja v omenjenem letu. Zgodbe, ki jih je zarisalo življenje ribniškega človeka v 15. stoletju, so prikazale številne fotografije na stenah razstavne sobe ter izdelki, nastali izpod rok tedanjih krošnjarjev. S krošnjarskim patentom iz leta 1492 je bilo kmetom omogočeno, da je roba, kot so jo imenovali številni, prestopila meje habsburškega cesarstva. To je pomenilo, da doma izdelane lesene izdelke so krošnjarji odnesli v daljne in bližnje dežele tedanje monarhije. Razvila se je potujoča trgovina s »krošnjo«, ¹ kasneje so izdelke prodajali tudi s konji in vozovi, danes pa tudi s kolesi in avtomobili. Toda na podlagi prilagajanja naravnim danostim v pokrajini in potrebam po lesenih izdelkih se je suhorobarstvo delilo na več panog, in sicer glede na vrsto lesa, ki je bil potreben za izdelavo določenega lesenega predmeta. Tako so se razvile obodarstvo, rešetarstvo, žličarstvo, kuhalničarstvo itd. Razstavnimi predmeti, ki so bili razstavljeni na ogled na razstavi, so učencem približali predstavo o izdelavi le-teh, nekaterim pa je zagotovo zaradi hitrega prikaza oziroma demonstracije kustosa tematika o izdelavi določenega lesenega izdelka postala lažje predstavljiva in razumljiva. Nato je sledil ogled lončarskih izdelkov in lončarske obrti v sosednji sobi. V njej so bili predstavljeni in prikazani številni razstavniki eksponati lončenih izdelkov, prav tako pa tudi kratka zgodovina lončarske obrti na Ribniškem. Lončarska dejavnost se je v tem območju začela pojavljati že izpred več stoletij, najbolj pa je bila uveljavljena v Dolenji vasi in Prigorici, medtem ko je v Nemški vasi prevladovalo pečarstvo. Kasneje se je tovrstna obrt uveljavila tudi v drugih

¹ Leseni izdelki, namenjeni prodaji, so bili zloženi v obliki »krošnje«, ki je bila pripete s kanonom. To je krošnjar naprtil na svoja ramena in se podal v bližnje ali daljne dežele.

okoljskih vaseh, zaslediti jo je tudi v Blatah in Rakitnici.² Tako kot suhorobarske izdelke tudi lončarske izdelke z Ribniškega zasledimo v Dalmaciji, Slavoniji, daljni Vojvodini in tudi Furlaniji. Po podatkih in izsledkih ribniškega kustosa se danes z lončarsko obrtjo ukvarjajo samo še štiri družine. Po zaključenem ogledu razstav o najstarejši obrti na Ribniškem je sledil ogled postavljene razstave v enem izmed stolpov ribniškega gradu. Razstava o čarovništvu na Slovenskem in Ribniškem je ponudila zelo veliko novih vedenj o čarovniških procesih, načinih pregona in naposled tudi (zmotna) spoznanja o tem, kako so ljudje tistega časa verjeli vsemu, česar niso znali razložiti in vsakomur, ki se je ukvarjal s »sumljivimi posli« in bil naklonjen »ustvarjanju zla«. Pričujoča razstava na kratko predstavi dogajanja v 15. stoletju ter pričara duh čarovniškega časa. Namreč poleg razstavnih eksponatov, ki so nazorno ponazarjali nekatere segmente čarovniških procesov (čarovniški stol, natezovalnica ...), so učenci na razstavi opazovali tudi skrbno pripravljene scene mučenja in zapore, kamor so osumljene čarovništva tudi zapirali. Zelo odmeven je bil predvajani avdio posnetek z izseki mono- in dialogov osumljenih/obtoženih ter sodnikov, s katerim je razstava približala nekdanjo zelo strašno zgodovino slovenskega prostora. Med čarovniškimi procesi se med zgodovinskimi viri posebej omenja kraj Ribnica, saj je bilo v t. i. ribniškem procesu za čarovništvo obtoženih kar sedem oseb, ki so bile obsojene na smrt s sežigom na grmadi ali na zaporno kazen. Ribniški proces, trajajoč kar dve leti, je zaznamoval omenjeno območje, zaradi »živosti« in odlične ponazoritve predstave pa je le-ta dobro obiskana. Ribniški proces je terjal sedem žrtev, med njimi so bile Marina Košir in Marina Češarek, Ana Zbačnik, Jera Šober, Neža Rus, Lucija Kerznič in ženska, katere ime ostaja nerazkrito, Končarica. Na obsodbo, ki je doletela na čarovniških procesih obtožene in obsojene ženske ali/in moške, spominja okostnjak, viseč z ribniškega stolpa, ki je že na daleč pritegnil pozornost učencev. Posebno veliko pozornost so pritegnili razstavnih predmeti na razstavi, med njimi so bili razstavljeni tudi primerki zdravnih rastlin, katere so bile uporabljene pri pripravi raznih ljubezenskih ali uroških napitkov, tudi za zdravljenje marsikaterih nadležnih bolezni, ki so pestile prebivalstvo v tistem času. Da je bilo mučenje del čarovniškega procesa oziroma pridobitve priznanja obtoženega, je učence na to opozorila replika čarovniškega stola, prav tako tudi drugi eksponati. Pri tem ne smemo pozabiti na zelo bogato slikovno gradivo, ki ga je ribniški muzej uspel pridobiti iz različnih kulturnih ustanov, s katerimi je razstava pridobila še dodatno z dejstvi podkrepljeno (zgodovinsko) vrednost. Navajam zanimivo vprašanje enega izmed devetošolcev, ki kaže na veliko angažiranost na omenjeno temo, hkrati pa opozarja na učenčev razmišljanje o tem: *»Kako je lahko tedanja oblast, ki naj bi predstavljala »razumno« plat družbe, dopustila toliko smrtnih žrtev? Namreč domnevam, da v času velikih znanstvenih dognanj le-ta ni imela osnov oziroma je morala priznati svojo zmoto, vendar kako opravičiti smrt bližnjih?«* Postavljeno vprašanje je postalo iztočnica za nadaljnje razmišljanje učencev, ki so s pomočjo delovnih listov ter razdeljenih zgibank o razstavi utrdili svoje znanje o tovrstnih procesih na Ribniškem.

Po ogledu razstave o čarovniških procesih je sledil še ogled razstave o Janku Troštu, pomembnem Slovencu, katerega delovanje je poleg Ribnice poseglo tudi na Kočevsko ter Idrijsko. O njegovem izrednem poslanstvu opozori obiskovalce prva soba, v kateri je na kratko predstavljeno življenje Janka Trošta, v nadaljnjih prostorih pa razstava ponuja paleto raznovrstnih eksponatov, ki so produkt omenjenega ustanovitelja. Janko Trošt, rojen leta 1894 v Tomišlju kot eden izmed devetih otrok očetu Ivu in materi Rozaliji, je Ribnico obiskal že v času otroštva, saj je družina večkrat zahajala na Travno goro in tudi v bližnjo Sodražico.³ Že pred začetkom druge svetovne vojne pa ga je življenje za nekaj časa nastanilo v deželi »suhe robe«. Zasluga za ustanovitev prvega muzeja gre prav njemu, poleg omenjenega pa se je Janko ukvarjal tudi z lutkarstvom, slikarstvom, topografijo, jamarstvom in kot dober karikaturist se je zapisal v zgodovino Ribnice. O njegovi pomembnosti za ribniško območje pričajo tudi številne organizirane šolske dejavnosti, kot pedagog in ravnatelj tedanje meščanske šole je pripomogel k

² URL:http://www.muzej-ribnica.si/pdf/ZGIBANKA_SUHA_ROBA_in_loncarstvo-SLO.pdf (citirano: 3. 2. 2013).

³ URL:<http://www.muzej-ribnica.si/media/trost-katalog.pdf> (citirano: 21. 2. 2013).

razvoju šolstva na tem območju, saj je veljal za strogega, a dobrega učitelja. Na področju šolstva, predvsem učnih pripomočkov za učence, je pomenila izdaja Zemljevida kočevskega sreza, ki ga je na podlagi Troštovega načrta izdalo Ministrstvo za prosveto leta 1924.⁴ Bogato slikovno in drugo gradivo je učencem pomagalo, da so spoznali izredno pomembnost Janka Trošta za ribniško pokrajino.

Nadaljnji obisk muzeja je učence popeljal v svet likovne in grafične umetnosti, h kateri je Janko Trošt posvečal veliko pozornosti že od malih nog. Posebno pozornost skupine je pritegnilo dejstvo, da se je pod mentorstvom Janka Trošta učil prve likovne umetnosti kasnejši akademski slikar, France Mihelič. Ta je osnovno šolo obiskoval v Ribnici,⁵ svoj talent pa je razvijal prav pri omenjenem Ribničanu. Troštovo delovanje je poseglo tudi na področje glasbene umetnosti in raziskovanja kraškega podzemeljskega sveta, kar dokazuje, da se je kot vodja ribniškega sokolskega zbora in pobudnik za ustanovitev jamarske sekcije v Ribnici zagotovo zapisal v lokalno zgodovino današnje ribniške občine. Predstavljeni razstavniki eksponati so več kot potrdili večstranskost nekdanjega ribniškega meščana, o njegovi odsotnosti po drugi svetovni vojni pa pričajo pisma, ki so mu jih poslali prijatelji v Idrijo, kamor se je odselil. V enem izmed mnogih je prijatelj zapisal: »Dragi, Janko! Zbrali smo se. Cene, naš oče Ciril kartajo, Mila plete na zofi poleg radia, ki seveda fletno svira, Zofije pa še ni. /.../ Lepo bi bilo, da bi se še ti med nami posedel. Kmalu bo kavica na mizi. Bodi toplo pozdravljen. Mali.«⁶ Zagotovo pa je kljub vsem doprinosom, s katerimi je Trošt zaznamoval prebivalce ribniškega okraja, pomenil znanstveni vrh prispevek študije z naslovom Ribniška suha roba v lesni domači obrti, ki je ribniško suho robo umestil in definiral. Prispevek je izšel leta 1951 v Slovenskem etnografu,⁷ kar je nakazalo, da je njegov odhod krepko zaznamoval in »opustošil« kulturno-umetniško področje na tem koncu domovine, vendar ponovni projekti in vabila nekdanjih sodelavcev ter prijateljev so ga ponovno pripeljala nazaj v Ribnico. Nekajletno delovanje na Ribniškem v letih 1956–1961 je morda vzbudilo upe na dokončno priselitev, vendar je življenjska pot posegla vmes. Najpomembnejši strokovni in osebni prispevek pa je Janko Trošt dodal s pobudo za ustanovitev ribniškega muzeja. Želja za njegovo ustanovitev se je pojavila že pred drugo svetovno vojno, vendar je bila realizirana šele po vojni. Povojne razmere za ustanovitev ribniškega muzeja sicer niso bile idealne in zagotovljene, čeprav je prav Trošt predstavljal korenito ustanovitveno »oporo« za njegovo ustanovitev, vendar je morala Ribnica počakati še nekaj časa. Leta 1953 je bilo v Kočevju ustanovljeno Muzejsko društvo Kočevje, tri leta kasneje pa je bilo v okviru Okrajnega muzejskega društva Kočevje ustanovljena muzejska sekcija⁸ v Ribnici, ki je pričela z delom. Kot proračunska enota Občinskega ljudskega odbora Ribnica je bil muzej ustanovljen 11. avgusta 1958.⁹ Čeprav so bili začetki izredno težki, Trošt ni nikoli obupal, za kar je med člani prejel veliko pohvale in bil zelo cenjen. Svojo umetniško in kulturno zapuščino je objavil in prikazal v številni tedanji periodiki, izdelke pa razstavljal ter z njimi okrasil številne stavbe in ustanove.¹⁰ Neprecenljiva zapuščina ribniškega lutkarja, ravnatelja, slikarja, muzealca in predvsem učitelja je potrdila oz. postala znana daleč naokoli, segla je tudi v druge slovenske pokrajine, kjer je Janko tudi deloval. Ogled ribniškega muzeja se je zaključil z obiskom preostale zbirke iz Troštove zapuščine, kjer so učenci dobili tudi promocijsko gradivo.

Po obisku Ribnice in muzeja je pot vodila do Kočevja, v kočevski muzej, ki ima svoje prostore v Šeškovem domu. Tam so si učenci ogledali stalni razstavi o zgodovini kočevskih Nemcev in medvojnem likovnem ustvarjanju Božidarja Jakca, spoznali pa so tudi premogovno preteklost območja. Učenci so ob vodenem ogledu razstav reševali delovne liste, se ob poudarjenih razstavnih eksponatih približali vitrinam ter si poblize ogledali posamezne

⁴ Prav tam.

⁵ Prav tam.

⁶ Prav tam.

⁷ Prav tam.

⁸ Prav tam.

⁹ Prav tam.

¹⁰ URL:<http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl:3966/VIEW/> (citirano: 17. 12. 2013).

zgodovinske materialne vire. Kočevski muzej nudi bogato zgodovinsko in arheološko ter kulturno zbirko o preteklosti celotnega območja, del te je razstavljen v prvem razstavnem prostoru, kjer so javnosti predstavljeni zgodovinski dogodki z izselitvijo kočevskih Nemcev ter njihove usode. Ogled ponuja (celoten) vpogled v zgodovino območja, ne le njenih prebivalcev. Zagotovo je omembe vreden dogodek, povezan z nenadno izselitvijo Kočevarjev pozimi 1941–1942, ko se je po ukazu Hitler moralo izseliti okoli 12.000 Kočevarjev. Sledovi, ki opozarjajo na nekoč nemški etnični otok ali kakor mu pravijo zgodovinarji »nemški jezikovni otok«, so potihnili v ozadje, vendar še vedno močno zgovorni oziroma izpričani. Posebno na to opozarjajo sakralni ostanki, ki pričajo o usodi nekdanjega nemškega jezikovnega otoka izpred več kot polstoletnega obdobja. Po kratkem sprehodi skozi prvo sobo, kjer so bili učenci opozorjeni tudi na fotografije, je sledil obisk drugega razstavnega prostora, in sicer ogled Jakčevega opusa likovnih del, ki so razstavljeni v nekdanji telovadnici Sokolskega doma, danes v glavni dvorani, kjer potekajo občinske in druge prireditve. Ogled Jakčevih risb, grafik in slik se je zaključil z ogledom in pregledom dogajanja med vojno in pomena osrednje dvorane, kjer je leta 1943 potekalo zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda. Kustodinja jih je opozorila na večnamenskost omenjene dvorane in s tem tudi Šeškovega doma, ki je svojo današnjo podobo pridobil šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Dom je bil skozi svojo zgodovino večkrat obnovljen in saniran, danes pa v odmaknjeni legi med svoje prostore vabi različne skupine obiskovalcev, letno ga obiščejo tudi potomci nemških Kočevarjev.

Po ogledu stalnih zbirk je veliko zanimanje učencev pritegnilo burno dogajanje sredi 19. stoletja, ko je na Kočevskem osrednji gospodarsko silo območja predstavljal premogovnik rjavega premoga. Razstava, postavljena izpred nekaj let, je pritegnila zanimanje tudi devetošolcev. Na pot po sledih kočevskega premogovnika so se učenci podali v eni izmed dvoran, kjer je kustodinja muzeja pričela s kratkim predvajanjem multimedije. Ta je učence uvodoma naznanila le pomembnejšimi podatki iz tovrstne zgodovine, nato pa je sledila zanimivejša in bolj pregledna zgodovina delovanja premogovnika.

V okviru muzeja, ki se ponaša skoraj s polstoletno zgodovino delovanja, sodi tudi raziskovanje bližnje in daljne okolice, tudi z gospodarskega področja. Zametki prvih kopov premoga na Kočevskem sodilo v leto 1803, ko si je knez Viljem Auersperg omenjenega leta pridobil eno jamsko mero premoga (Jerbič Perko, 2005: 17). Da se je na Kočevskem začelo razvijati premogovništvo, je moralo biti območje primerno za nastanek premoga, dovoljenje za njegovo izkopavanje pa si je bilo potrebno pridobiti od oblastnih organov. Geografske značilnosti Kočevskega ustrezajo pogojem za nastanek fosilnega goriva, dolgotrajno nastajanje le-tega pa je omogočilo, da se je v večplastni kadunji na današnjem območju Rudnika-Šalke vasi odprl dnevni kop rjavega premoga. Kočevski premog je nastal v terciarju, in sicer v kadunji 1200 m in 800 m, na nadmorski višini 477, 7 m. Po navedbah se je izoblikovalo šest slojev različnih debelin (Jerbič Perko, 2005: 13). Rudarsko pravo oziroma rudarski red, ki je dovoljevalo dnevno kopanje premoga, je na Slovenskem prišlo v veljavo v 14. stoletju. Tega je izdal grof Friderik Ortenburški, kasneje pa je Ferdinand I. izdal rudarski zakon, veljaven za Štajersko, Koroško, Kranjsko in Goriško. Skozi stoletja se je le-to spreminjalo, leta 1946 izdani zakon pa je za Slovenijo opredelil in določil nabor rudarskih odredb in pravic, ki je postal podlaga za kasneje sprejete in spremenjene rudarske zakone. Zakonodaja je zelo natančno opredelila in urejala rudarske dejavnosti, saj je posameznik potreboval dovoljenje za vsako fazo dela. To je je natančno opredelilo obseg izkopane območja, izraženo v jamskih merah. Slednja je pomenila 45.116 m² površine, v globino pa so bile mere neomejene (povzeto po: Jerbič Perko, 2005: 15).

Prvi Viljemov kop v neposredni bližini mestne naselbine se je nahajal na valovitem terenu, na območju današnje Trate, kjer so se nekoč tukaj nahajale njive in travniki. Knez Auersperg, ki je imel fužine na Dvoru pri Žužemberku, je dal nakopani premog, za katero količino ni izpričanega natančnega podatka, je rudnino odpeljal na Dvor, kjer je ugotovil, da kočevski premog ni primeren za uporabo v fužinarstvu. Skoraj dve desetletji si je »premogovno« pravico za izkopavanje rjavega premoga v Kočevju pridobil meščan Ivan Röthel. Tudi ta je kopal na območju Trat, vendar je kmalu dejavnost opustil, saj je je bil njegov izkop izredno skromen. Izkopane količini omenjene rudnine je uporabljal za sušenje opeke v svoji opekarni, ki je veljala

za prvi obrat z vpeljavo rjavega premoga v proizvodni postopek (prav tam, 17). Nadaljnje izkopavanje rjavega premoga je nadaljevala dunajska družina Ranzinger, ki se je že več generacij ukvarjala s steklarstvom in so na Tratah leta 1852 postavili steklarno, za katere potrebe so uporabljali kočevski premog. Kopanje rjavega premoga je postalo pomembno za takratno območje in njegova prebivalce, saj je bilo v njem zaposleno kar nekaj delavcev. Nadaljnji razvoj omenjene dejavnosti je pripeljal do širjenja območja izkopavanja in tudi do lastniškega prevzema rudnika, ki ga je leta 1884 pod svoje okrilje prevzela Trboveljska premogokopna družba (TPD). Ta je sprva zelo vlagala v rudnik, kasneje pa je vzdrževanje le-tega zahtevalo ogromne vsote finančnih sredstev, kar je pomenilo, da je družba počasi začela opuščati svoja vlaganja vanj. Prav omenjena družba je poskrbela, da se je življenje delavcev okoli rudnika razmahnilo. Od nastopa prevzema do trideset let 20. Stoletja je Trboveljska premogovna družba zgradila številne objekte okolici rudnika, in sicer zgradila je separacijo, kurilnico, strojnico, delavnico, žago in centralno delavnico. Izredno pomemben je podatek o proizvodnji električne energije za lastno razsvetljavo, del le-te je rudnik prodajal tudi mestu Kočevje, da so zasvetile prve ulične svetilke. Poleg omenjeni stanovanjskih in industrijskih obratov je TPD podprla otvoritev površinskih kopov peska in gramoza, iz katerih je pridobila veliko gradbenega materiala. Leta 1919 je rudnik Kočevje dobil tudi oskrbo s pitno vodo, zgradili so vodovod od reke Rinže s črpalko na električni pogon. Tudi številčnost rudniških vagonov, parnega bagra in lokomotive je naznanila na dober razvoj kočevskega rudnika (povzeto po: prav tam, 21), kasneje pa je družba poskrbela še za razširitev strojnice in kotlovnice. Nabor številnih fotografij in drugega razstavnega gradiva je učencem prikazal in razkril podrobnosti, ki jih lahko razkrije le slikovni prikaz, slikovito in hkrati težko življenje rudniških delavcev je na marsikaterem učencu pustil živ vtis. Po nadaljnjem pripovedovanju in videoprikazu razvoja kočevskega rudnika so si učenci ogledali tudi pisne vire o življenju in delovanju rudnika in njegovih delavcev (dopisi direkcije rudnika, osebni dopisi upravi ...), kasneje pa je sledil tudi sprehod po območju nekdanjega rudnika. Najbolj so učence pritegnile razstavljena rudarska oprema in rudarsko orodje. Slednje je bilo predstavljeno v dejanski velikosti, od rudarskih bencinskih svetilk, vrvi, vrtalnega svedra, rudarske motike do reševalnega aparata, ki ga je moral imeti vsak rudnik v primeru nesreč v rovih. Poudarek pomena in pomembnosti na sedaj še živeči spomin na kočevski rudnik je nakazal na (rudarske) simbole, ki še danes opozarjajo na delovanje nekdanjega premogovnika, še posebno le-te nekdanji rudarji in drugi sodelavci premogovnika prikažejo oz. opozorijo ob posebnih priložnostih, kot so rudarski prapor, rudarske uniforme in značke ter rudarski pozdrav »srečno«. Le-ti vedno oživijo ob rudarskem prazniku, ki ga vsako leto praznujejo 3. julija v Šeškovem domu, kjer se (vsi) že živeči rudarji poveselijo in podružijo v prijetnem vzdušju ob pravi rudarski večerji. Obisk kočevskega muzeja se je zaključil s sprehodom po poti do nekdanjih rudarskih naselij v okolici leta 1978 zaprtega rudnika, rudarskih kolonij, uprave rudnika in do rudniškega jezera, ki je nastalo kot posledica delovanja rudarske dejavnosti. Pri tem so učenci s pomočjo opazovanja pokrajine reševali naloge, ki so se navezovala na fiziognomijo, naravno- in družbenogeografske značilnosti pokrajine, kamor je (le) del sodilo tudi reševanje nalog iz naravoslovnega področja.

REZULTATI IN UPORABNOST MUZEJSKEGA DELA

Muzejsko delo, izvedeno na Kočevsko-Ribniškem, se je izkazalo več kot smiselno, dobrodošlo in tudi uporabno. Smiselnost muzejskega dela gre pripisati dejstvu, da je obisk Kočevsko-Ribniškega območja tematsko in učno ustrezal njegovi izvedbi, predvsem pa je učencem 9. razreda ponudil več kot samo neklasično obliko poučevanja in učenja, temveč je omogočilo, da se je uporabnost znanja, pridobljenega po standardni učni metodi v razredu, nato še na podlagi izkustvenega učenja (v muzeju), izkazalo kot »orodje« za nadaljnje usvajanje učne tematike. Tu gre predvsem za to, da se je uporabnost velike količine znanja izkazala za izredno dobro popotnico pri spoznavanju in razumevanju dogodkov tistega časa, hkrati pa se je znanje zaradi razumevanja tovrstnih zgodovinskih trenutkov in prelomnic projeciralo na razumevanje in sklepanje današnjih procesov in razvoja v pokrajini, kar dokazuje spremenjena podoba pokrajine in njenih prebivalcev. Izvedeno muzejsko delo je na omenjenem primeru dokazalo, da je njegova

smiselnost upravičena, posebej v primeru preteklega časa, od katerih dogodkov in miselnih tokov ter politične volje je bilo odvisno življenje v Kočevju in Ribnici ter njuni širši okolici, tudi v današnjem času, vendar v spremenjeni obliki. Ne gre zanemariti dejstva, da se je pri tem pokazal dodaten atribut omenjene metode, in sicer medpredmetno povezovanje. Lahko rečemo, da je muzejsko delo odličen primer istočasnega medpredmetnega povezovanja in obratno, medpredmetno povezovanje je lahko dober rezultat muzejskega dela.

Pri izvedbi muzejskega dela sem se osredotočila na učne cilje, zapisane v učnem načrtu za zgodovino za 9. razred osnovne šole, obenem pa sem učni sklop obravnavane zgodovinske tematike želela nekoliko razširiti oziroma poglobiti, in sicer s poudarkom na podrobnem in natančnejšem opisu in prikazu zgodovinskih dogodkov in pojavov iz lokalne zgodovine skoraj dveh stoletij zgodovine na Slovenskem. Del učnih ciljev, v sklopu katerih je bila večina usmerjena v usvajanje in izpolnjevanje ciljev pri predmetu zgodovina, je posegel tudi na geografsko področje v okviru splošnoteoretskih in operativnih ciljev pri geografiji, kot so spoznavanje kočevsko-ribniške pokrajine, njene naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti in ob spoznanju le-teh vrednotijo in razvijajo čut za kulturno dediščino. Medsebojni preplet izvajanja zgodovinske in geografske tematike se je pokazalo kot odličen rezultat medpredmetnega povezovanja. Tu je šlo predvsem za hkratno izvajanje geografskih metod terenskega dela, v sklopu katerega so učenci uporabili znanje orientacije, metodo opazovanja pokrajine in dejavnikov v njej. S pomočjo (turistične) karte so se morali znati orientirati v pokrajini, pravilno določiti lego svojega stojišča, opazovati procese v pokrajini in podobno. Izvajanje tako zgodovinskih kot geografskih metod na terenu je sovpadlo, splet področij obeh (šolskih) predmetov pa je prispeval k boljšemu učenčevemu razumevanju in predstavi o dogodkih in pojavih izpred dveh stoletij. To je pomenilo, da so učenci na podlagi nekaterih geografskih parametrov in znanj uspešno razumeli razmere v razcveta premogovniške dejavnosti in temnih čarovniških procesov na tem območju. Podrobnejša analiza odgovorov na delovnih listov, ki so jih učenci reševali na terenu, je pokazala na izboljšanje znanja o zgodovinski tematiki, prav tako pa tudi geografskih večšin in že izgrajenega geografskega znanja.

Tekom izvajanja dejavnosti terenskega dela so morali učenci sproti reševati delovne liste z različnimi tipi nalog, navezujoč se na terensko delo in interdisciplinarni pristop. Terensko delo je bilo sestavljeno in razdeljeno na dve etapi dela, in sicer muzejsko delo z nalogami iz zgodovinske učne teme in geografskimi nalogami, v sklopu katerih so se morali učenci poslužiti geografskih metod dela. Prve so se predvsem navezoval na delo v muzeju, medtem ko je geografsko terensko delo potekalo na prostem, v neposredni bližini rudniškega jezera. Delovni list z zgodovinskimi nalogami je bil sestavljen na podlagi že (nekaterih) znanih zgodovinskih dejstev, večina nalog pa se je navezovala na dejavnosti muzejskega dela in na sam teren v pokrajini. Pri tem je potrebno izpostaviti, da so bile naloge osnovnega tipa sestavljene na podlagi že znanih dejstev o obravnavani zgodovinski tematiki, obenem pa so bile strukturirane tako, da so učenci iskali odgovore na zastavljena vprašanja v muzeju in pokrajini. Večina zastavljenih nalog je bila »odprtega tipa«, in sicer naloge, ki so zahtevale večjo mero usvojenega znanja oziroma višjo taksonomsko stopnjo usvojenega znanja. Tovrstne naloge so predstavljale skoraj tretjino vseh zastavljenih nalog. Zaporedje in težavnost nalog na delovnem listu sta bili določeni naključno, naloge prvega sklopa glede na težavnost pa so bile postavljene v ospredje in so zahtevale zgolj učenčev priklic (že znanih) podatkov. Kot primere nalog nižjih taksonomskih stopenj, ki so od učencev zahtevale poznavanje zgodovinskih dejstev, interpretacijo splošno znanega in naučenega, navajam sledeča vprašanja in dejavnosti: *»Kako so si ljudje v srednjem veku razlagali naravne pojave?«, »Koga je ljudstvo razglasilo za čarovnika/co?«, »Naštej nekaj predmetov, ki opozarjajo na čarovniške procese!«, »Nariši nekaj rudarskih predmetov oz. opreme!«, »Kdo je prvi začel kopati rjavi premog na Kočevskem?«, »Zakaj so uporabljali premog?«, »Kako so premog vozili naprej iz rudnika?« in podobno, vprašanja enakih (nižjih) taksonomskih stopenj so sledila tudi pri terenskem delu v povezavi opazovanja in orientacije v prostoru. Primere tovrstnih nalog navajam ob omembi, da so učenci ob vstopu v Pokrajinski muzej Kočevje dobili izvod (turistično-izletniške) karte, ki jim je bila v veliko pomoč pri reševanju geografskih nalog. Orientacija in opazovanje pokrajine se je pričelo na Rudniku ob*

jezeru, na razgledni točki v neposredni bližini nekdanje rudniške separacije. Geografske naloge so se navezovale zgolj na dejavnosti na terenu in so bile prav tako strukturirane glede na različne taksonomske stopnje. Primeri nižjih taksonomskih nalog so zajemali sledeča vprašanja: *»Na karti označi svoje stojišče ter s pomočjo karte zapiši nadmorsko višino kraja, katerega si obiskal/a!«, »Glede na tvoje stojišče navedi ugotovi, v kateri smeri se nahajata osnovna šola in kočevski muzej!«, »Oglej si naselje, ki se nahaja pred teboj ter del naselja tudi skiciraj in poimenuj, kaj si skiciral/a!«, »Kako imenujemo reko, ki teče skozi Kočevje?«, »Katere dejavnosti so razvite v Kočevju?« in podobno. Med nekoliko zahtevnejšimi geografskimi nalogami je bila naloga, ki je od učencem zahtevala pretvarjanje razdalj s pomočjo karte. Učenci so morali s pomočjo merila na karti izračunati dejansko razdaljo med dvema različnima točkama: *»S pomočjo karte izračunaj (zračno) razdaljo med stojiščem in kočevskim muzejem. Pojasni, kakšen pomen ima muzej za Kočevje!«*. Večje težave so nastopile pri reševanju zahtevnejših nalog. Te so zaradi zahteve po (globljem in tehtnem) razmisleku zahtevale višje miselne operacije, med katerimi je bilo najbolj zastopano logično-posledično razmišljanje in miselna kreativnost učenca. Tovrstne naloge so se pojavile kot dopolnilo ostalim nalogam, zajele pa so področje interdisciplinarnega dela. Med njimi so se uvrstila naslednje naloge iz različnih področjih: *»S pomočjo članka,¹¹ ki si ga prebral/a ovrednoti pomen lokalnega jezera z zgodovinskega, geografskega in ekološkega vidika!«, »Ugotovi spremembe v pokrajini, ki bi nastale z odprtjem (morebitnega) zdraviliškega kompleksa!« in »Primerjaj vojaško dogajanje na Kočevskem v obdobju druge svetovne vojne in francosko-habsburške vojne leta 1797!«*. Reševanje in iskanje (pravilnih) rešitev je za učence predstavljalo pravi izziv, saj je glede na strukturo in vrsto zastavljenih zgodovinsko-geografskih vprašanj bilo čutiti pravi »umski napor«, katerega so uspešno premagali in se izkazali za prave »male raziskovalce«. Med kakovostnimi odgovori učencev se je znašlo kar nekaj takšnih, ki so dejansko pokazali, da so se malokateri poglobili v razmislek ter podali svoje mnenje in analizo. Podajam le nekaj odgovorov tistih učencev, ki so s svojimi odgovori izkazali veliko mero znanja in sposobnosti, ki naj bi jih tudi tekom terenskega dela poskušali usvojiti. Učenka je na nalogo *»Ovrednoti pomen lokalnega jezera!«* odgovorila sledeče: *»Nekdanji kočevski rudnik, katerega namen je bil pridobivati oziroma izkopavati čim večje količine rjavega premoga, danes ne obstaja več oziroma nanj spominjajo le maloštevilni sledovi, nedaleč stran od oči lokalnih prebivalcev. Čeprav je njegov pomen skoraj že izgubil na veljavnosti in pomembnosti, pa vseeno le-ta ostaja pomembna »sestavina« kočevske pokrajine. Kočevsko jezero ima s turističnega vidika zelo velik pomen, saj ne le, da v njem prebivajo krapci, ki so še kako priljubljeni pri jesenskem ljubiteljskem ribolovu, temveč bi tudi ta še danes lahko predstavljal dober vir prihodkov za kraj. Čeprav je nadaljnji razvoj gospodarskih dejavnosti, vezanih na jezero, vprašljiv, je toliko bolj sramotno, da bi zaradi nesmotrnega ravnanja mesta in občine jezero postalo neperspektivno. Posebno pomembno je, da se omenjena lokacija ob jezeru ohranja čim bolj naravovarstveno, se ne posega prekomerno v živalske in rastlinske habitante ter prebivalce osvešča o ekološki vrednosti ohranjanja jezerskega habitanta«. Zelo zanimiv je bil odgovor na vprašanje o odprtju (morebitnega) zdravilišča v Kočevju, ki je ponudil zanimivo razmišljanje učenca: *»Otvoritev zdraviliškega kompleksa v Kočevju se mi zdi nesmiselna, kajti prva ovira, s katero je nastanek zdravilišča povezan, je pomanjkanje geotermalne vode. To pomeni, da je omenjeno območje revno in nemogoče uporabiti za gradnjo tovrstnega zdravilišča, kar zadeva geotermalnih voda, toda ni pa izključena možnost drugačnega tipa zdravilišča. Če bi že želeli ustanoviti zdraviliški kompleks, bi predlagal, da se izkoristi narava in bližina Rinže, ki nudita oddih in sprostitvene dejavnosti. Otvoritev kompleksa bi pomenila spremembo v rabi tal v Kočevju, potrebno bi bilo urediti vso dokumentacijo, tudi gradbeno, pridobiti tudi potrebno soglasje občine. Novozgrajeni kompleks zdravilišča bi tudi estetsko vplival na podobo Kočevja (drugačni način gradnje), poseg v urbanistični načrt pa bi prinesel obilico sprememb, največjo težavo pa bi predstavljalo oglaševanje ponudb zdraviliškega kompleksa, ki bi bilo po mojih ocenah težavno. Menim, da zdraviliški turizem v Kočevju ne bi bil uspešen.«* Poznavanje zgodovine iz časa Napoleona je učenko napotilo k naslednjemu razmisleku na zadnje vprašanje: *»Tako kot Napoleon je italijanska***

¹¹ URL:<http://blog.carpio.si/jezera/slovenija/rudnisko-jezero-kocevje> (citirano: 2. 1. 2014).

vojska v času druge svetovne vojne imela priložnost spoznati kočevsko pokrajino, ko je na to območje vkorakala pred pričetkom roške ofenzive. Vojaški pohodi so v obeh primerih prinesli grozote, strah, poboje in številne druge strahotne dogodke, ki so zaznamovali ribniškega in kočevskega človeka. Število pravih odgovorov na zahtevnejša vprašanja je bilo skromno, namenjena so bila predvsem nadarjenim učencem, ki so nanje morali odgovoriti. Tudi ostali učenci so iskali odgovore nanje, toda manj uspešno.

Muzejsko in terensko delo sta se, sodeč po pestrem in razgibanem samostojnem delu ali delu v dvojicah, izkazala za več kot zanimivejši način za usvajanje podatkov in znanj, predvsem pa sta razbila togost in dolgočasnost standardiziranih učnih metod. Seveda je potrebno izpostaviti, da je odločitev za tovrstni način učenja in poučevanja popolnoma avtonomna domena vsakega učitelja in profesorja, odvisna pa je od mnogih dejavnikov. Prvi med njimi je zagotovo dejstvo, da se tovrstno delo kljub njegovemu priporočilu in spodbujanju po čim pogostejši uporabi uvršča med priljubljene in zelene oblike dela, vendar se zaradi (pre)velikih naporov tako za izvajalca kot njegovega uporabnika, ki se morata vsebinsko in tehnično, učitelji tudi organizacijsko, pripraviti na njegovo izvedbo, ne more izvajati vsakodnevno oziroma pogosta uporaba terenske oblike učiteljevega dela je nemogoča in tudi postopoma postane jalova ter nesmiselna. Učni sistem našega šolstva je naravnano tako, da je pogosta uporaba terenskega dela (skoraj) nemogoča, v neskončnem ali prepogostem izvajanju pa bi postala (pre)obremenujoča, netransparentna ter za učence prenasršena učna oblika. Navezujoč se na drugi dejavnik, ki je neposredno koreliran s prvim, je nrao učne skupine, kar je pogojeno bodisi z dobro generacijo učencev po učnih sposobnostih ali pa prav nasprotno. Prav zaradi slednjega je lahko terensko delo težavno in slabše učinkovito, kot bi bilo v primeru učne skupine z boljšimi učnimi sposobnostmi in veščiniami, vendar v vsakem primeru je terensko delo dobra priložnost za slabše učence, da vidijo in okusijo tudi drugačne metode učenja. Terensko delo zagotovo spada med vrsto učnega dela, ki je v veliki meri odvisno od naravnih danostih prostora, v katerem se izvaja. Tukaj gre za naravne »dejavnike«, na katere izvajalec terenskega dela nima vpliva in jih ne more spreminjati oziroma vplivati na nje. Toda kljub nekaterim naravnim »nevšečnostim« oz. ujmam se zaradi nravi terenskega dela le-to prilagodi do tolikšne mere, da je izvedljivo. Izjeme nastopijo le v primeru, če naravnogeografski dejavniki ne omogočajo njegovo izvedbo zaradi ekstremnih naravnih razmer v pokrajini.

Terensko in muzejsko delo na Kočevsko-Ribniškem sta izpolnila svoj namen in bilo uspešno izvedeno. Zastavljeni cilji dela so potrdili, da se tovrstno delo pri pouku zgodovine zelo dobro obnese, še posebej, kadar so učenci soočeni z obilico (ne)predstavljenih zgodovinskih dogodkov, dogajanj in procesov, zaradi katerih »training pomnjenja« in memoriranja postaneta odveč in težko obvladljivi obliki učnega procesa. Terensko delo, ki se nekoliko razlikuje od terenskega dela pri pouku geografije, je dokaz, da še tako ogromna količina zgodovinskih podatkov/dejstev postane vsebinsko lažje in hitrejše usvojena, obenem pa tudi dostopnejša osnovnošolskim generacijam. To se pokaže kasneje, ko učenci s pomočjo terenskega in muzejskega dela in njim na enostaven način prikazani in predstavljeni dogodki pripomorejo k lažji usvojitvi učne snovi brez velikih težav oziroma dodatnega učenja doma.

Uporabnost količinsko veliko (zgodovinskih) podatkov ter njihova interpretacija sta osnovnošolskim učencem omogočila, da je »stara-nova« zgodovinska tema, obravnavana pri pouku zgodovine, postala veliko bolj razumljiva, kar se je posledično pokazalo tudi pri učenčevih rezultatih. Uporabnost podatkov, bodisi občnih ali podatkov, vezanih na učni predmet, se je pri terenskem delu izkazala za pozitivno in smiselno. Ta kot pokazateljica dobre prakse terenskega dela potrjuje, da je količina (zgodovinskih) podatkov pri pouku zgodovine postala bolj obvladljiva in izboljšala oziroma je pripomogla k boljšim učnim rezultatom, pri nekaterih učencih pa je spodbudila predramitev »učno-procesnega viharja«, s katerim so učenci vse bolj dosegali boljše učne rezultate ter v nadaljnji obravnavi tematike dosegali hitrejši in boljši nivo razumevanja in analitičnega razmišljanja. Slednji so zgolj pokazatelji uporabnosti podatkov pri pouku zgodovine, morebitno izboljšanje razumevanja pa se je pokazalo tudi pri drugih predmetih, medtem ko je podoben način usvajanja podatkov pripomogel k boljšemu nadaljnjemu učnemu procesu pri drugih zgodovinskih temah in predmetih. Tu gre poudariti, da je terensko in muzejsko

delo pri usvajanju podatkov in zgodovinskega znanja pomenita velik preobrat pri učnem procesu, čeprav za kratek čas, saj sta s terenskimi učnimi tehnikami in metodami omogočila, da je uporaba podatkov in že usvojenih znanj dobila podobo trajnega usvojenega znanja.

V sklopu izvedenega učnega procesa na terenu se je način uporabe podatkov pokazal v različnih interpretacijah podatkov, in sicer kot informacija o zgodovinskih dogodkih, uporabna pa sta bila tudi podatek o rezultat pisnega ocenjevanja znanja in podatek o statistični obdelavi anketnega vprašalnika o izvedenem dnevu dejavnosti.

Reševanje delovnih listov z zastavljenimi nalogami je potekalo sistematično in konstantno, kar je pomenilo, da so učenci ob vodenem obisku muzeja sproti odgovarjali, pri terenskem delu na prostem pa je reševanje potekalo tako, da so najprej reševali lažje naloge, nato pa prešli na zahtevnejše.

Poglejmo nekaj odgovorov učencev na različno zastavljena vprašanja in naloge na delovnih listih. Kot je bilo zapisano, so bile naloge zastavljene kot naloge »odprtega tipa«, kar je učencem omogočilo, da so prosto odgovarjali na vprašanja, hkrati pa niso bili omejeni z že podanimi odgovori. Večina devetošolcev je odgovorila na vsa vprašanja, le peščica, predvsem učenci z učnimi težavi, je pustila nekaj vprašanj neodgovorjenih, vsekakor pa so neodgovorjena ostala zahtevnejša vprašanja. Vprašanja, ki so se navezovala na razstavljene predmete in druge eksponate v muzeju, niso predstavljala nobenih težav, učenci so jih reševali brez težav. Tu imam v mislih predvsem vprašanja, kot so bila »Naštej nekaj rudarskih predmetov, ki so jih le-ti uporabljali«, »Nariši poljuben predmet«, »S pomočjo maketnih in reliefnih prikazov ugotovi, na katere ovire je vojska naletela pri vojskovanju« in podobno. Nanje so učenci odgovarjali popolnoma pravilno, nekoliko težav se je pojavilo pri vprašanjih, ki so zahtevala uporabo logičnega mišljenja, in sicer takšno vprašanje je bilo o oskrbi s hrano in pijačo vojakov na bojiščih. Pri tem so imeli težave učenci z učnimi težavami, nanje je pravilno odgovorila večina učencev. Učenci z učnimi težavami so na omenjeno vprašanje odgovorili, da je bila oskrba z živili in hrano motena zaradi »neprijateljskih odnosov med obema vojaškima silama«, nekateri pa so omenjeno vprašanje tudi izpustili oz. pustili prazno. To je storilo okoli 15 % učencev. Podobno se je zgodilo pri vprašanju »Kakšno je bilo življenje v zaledju vojnega območja?«, na katerega je skoraj tri četrt učencev odgovorilo pravilno, medtem ko so nekoliko učno slabši učenci podajali odgovore, kot so »bilo jim je lepo, živeli so v miru, saj jih vojna ni dotaknila«. Isti učenci so imeli podobne težave pri geografskem terenskem delu, in sicer veliko težavo so imeli pri orientaciji. Pri tem izpostavljam, da peščica učencev ni znala uporabljati kompasa, zato se je pojavila velika težava pri določanju strani neba v pokrajini. Vendar zadrega se je hitro rešila, saj je pomoč drugih učencev pripomogla, da so nalogo rešili. Enako ugotavljam pri branju kart, prav isti učenci so zopet naleteli na težavo pri nalogi, pri kateri so morali na karti označiti/pobarvati svoje stojišče ter glede na lego svojega stojišča določiti smer oz. lego stavb. Tudi tukaj so omenjeni učenci imeli težavo, na to nalogo ni znalo odgovoriti približno 20 % učencev. Naloge, ki so od učencev zahtevale uporabo znanja, so bile slabše rešene v primerjavi z zgoraj navedenimi, le polovica učencev je pravilno znala razbrati merilo na karti ter nato izračunati razdaljo, ki jo je naloga zahtevala. Tu je veliko težavo predstavljala pretvorba merila v dejansko razdaljo, nekateri pa so imeli težave tudi pri matematičnih operacijah pri pretvorbi. Naloge višjih taksonomskih stopenj pa so bile rešene najslabše, saj jih je rešila slaba osmina učencev. Potrebno je izpostaviti, da so bile omenjene naloge namenjene nadarjenim učencem, zato je bilo pričakovati, da bo njihovo reševanje bilo otežkočeno oz. za mnoge učence pretežko. Res je, da so bila nekatera vprašanja za mnoge pretežavna, presenetljivo pa je bilo tudi dejstvo, da so nekatera zastavljena vprašanja bila bolj rešena, kot je bilo pričakovano.

Rezultati pisnega testa so pokazali več kot uspešno usvojeno učno snov, z različnimi tipi nalog pa so učenci izkazali uporabo in razumevanja učne snovi, nekateri med njimi pa so pokazali tudi analizo in sintezo usvojenega znanja. Pri tem moram poudariti, da je bila uspešnost učencev pri reševanju pisnega testa oziroma vprašanj, ki so se navezovala na tematiko terenskega in muzejskega dela, več kot zadovoljiva, saj je večina učencev pravilno odgovorila na zastavljena vprašanja. Glede na to, da so zastavljena vprašanja, navezujoč se na dogajanja na Ribniškem in Kočevskem, predstavljala slabo četrtino vseh zastavljenih vprašanj na pisnem ocenjevanju znanja,

je bil rezultat pravih rešitev izredno uspešen. To je dovolj zgovoren podatek, da je terensko delo pripomoglo k boljšemu razumevanju učne snovi, učenci so preko izkustvenega učenja doživljali in občutili nekatere nevidne segmente pokrajine, predstavljalnost nekdanjih zgodovinskih dogajanj in razmer pa je postala bližja in posredno dostopna dojemaju osnovnošolcev. Obisk muzejskih ustanov, ki so kot žive formacije preteklih dogodkov, in ogled terena sta zelo pomembni komponenti pri poučevanju pretekle zgodovine, še posebej vojne zgodovine, pri kateri prikaz vojnih dogodkov na terenu pomeni približanje in lažjo predstavljalnost dogajanj laičnemu prebivalstvu, tudi učencem.

Kot dober pokazatelj uspešnosti tovrstnega dela je bil podatek o boljših učnih rezultatih učencev ob izvedenem dnevu dejavnosti na Kočevsko-Ribniškem. Anketni vprašalnik je zajel nekaj kratkih vprašanj o evalvaciji dneva dejavnosti. Vprašanja so se na nanašala na izvedbo in organizacijo dneva dejavnosti, zajela pa so tudi oceno učencev o nadaljnjih priporočilih in izboljšavah. Statistična obdelava anketnega vprašalnika je pokazala, da je bilo zadovoljstvo učencev z izvedbo in organizacijo dneva več kot uspešno opravljeno, kar je potrdilo 97 % učencev, medtem ko je manjšina učencev izpostavila predolgo vožnjo kot pomanjkljivost. Tudi vprašanje o priljubljenosti terenskega dela je pokazalo, da so bili osnovnošolci navdušeni nad tovrstnim delom. Tu gre poudariti, da je sprememba lokacije terenskega dela veliko pripomogla k navdušenju nad tovrstnim delom, saj se omenjeni obliki dela v preteklosti ni pripisovalo veliko pomena. Slednje je potrdila opravljena analiza, ki je pokazala, da učenci v prihodnje pričakujejo oziroma želijo nadaljevati s terenskim delom v pokrajini, nekateri so celo izrazili željo po pogosti izvedbi terenskega dela.

Danes terensko in muzejsko delo postajata vse bolj »udomačeni« obliki učnega procesa, odvisna od učiteljeve odločitve ter njegovemu pripisovanju pomena za učni proces. Iz doživetega in preizkušene učnega dela na terenu lahko zagotovo trdim, da terensko in muzejsko delo ne predstavljalta nobene vrzeli v učnem procesu, ki bi zaviralo krepitev in spodbujanje učenčevih sposobnosti in veščin za usvajanje starih-novih znanj, temveč ponuja pestrejšo in lažje usvajanje nekaterih znanj, posebno v primerih, ko je učna snov v razredu vsebinsko težja in učencem težko razumljiva. Tovrstno delo zagotovo pomeni dobro popotnico v učenčevem izkustvenem učenju, hkrati pa je tudi sestavni del pridobivanja znanja na podlagi vseživljenjskega učenja v kasnejšem starostnem obdobju. Edina večja pomanjkljivost terenskega/muzejskega dela je, da se zaradi svoje narave ne more izvajati vsakodnevno ter zahteva ogromno priprave za njegovo izvedbo.

VIRI IN LITERATURA

- 1.) Jerbič Perko, V. 2005. Rudnik rjavega premoga Kočevje. Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje.
- 2.) Trampuš, C. 1998. Obiščimo muzej. Ljubljana: DZS.
- 3.) Tavčar, L. 2003. Zgodovinska konstitucija modernega muzeja kot sestavine sodobne
- 4.) Zahodne civilizacije. Ljubljana: ISH.
- 5.) URL:http://www.muzej-ribnica.si/pdf/ZGIBANKA_SUHA_ROBA_in_loncarstvo-SLO.pdf (citirano: 3. 2. 2013).
- 6.) URL:<http://www.muzej-ribnica.si/media/trost-katalog.pdf> (citirano: 21. 2. 2013).
- 7.) URL:<http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl:3966/VIEW/> (citirano: 17. 12. 2013).
- 8.) URL:<http://blog.carpio.si/jezera/slovenija/rudnisko-jezero-kocevje> (citirano: 2. 1. 2014).

SKLEP

Refleksija, ki so jo učenci podali ob zaključki dneva dejavnosti, je bila pozitivna. Povratne informacije učencev so pokazale, da povezovanje dveh ali več različnih področij privede do fleksibilnega in kakovostnega načina poučevanja in dela. Ugotovitve so pokazale, da sta strah med profesorji in obilica priprav na tovrstno povezavo odveč. Prav tovrstno delo povezuje profesorje in druge deležnike med seboj ter poleg obilice zanimivih interakcij med učenci in profesorji prinaša potrditev, da je medpredmetno povezovanje izziv. To je korak v še bolj kakovostno delo na šoli ali/in izven nje.

KAD SU LOVILI VJEŠTICE NA RIBNIŠKOM SU NA KOČEVSKOM VOZILI UGLJEN

SAŽETAK

Ovaj članak predstavlja provedbu i način rada na terenu i muzejski rad, korištenje podataka u trenutku stjecanja učenikovog znanje na terenu i korištenje različitih metoda rada. Terenski rad bio je proveden tijekom dana aktivnosti u Kočevju i Ribnici, osmišljen na temelju znanja i iskustva povijesnih zbivanja na terenu. Učenici 9. razreda, bilo ih 30, su na temelju naučenog kod klasične nastave učili o povijesnih događajima u Kobaridu korištenjem vođenja po muzejskim postavama, posjetili su također i rudničko jezero.

Terenski i muzejski rad je uključivao rješavanje različitih zadatak, uključivao je i različite taksonomske razine. Uz jednostavne zadatke, koje su učenici morali razumjeti, ih memorirati i nato i upotrijebiti, su učenici također rješavali zadatke vezane uz analizu i sintezu znanja stečenog. Ključnu ulogu je imao audio-vizualni aspekt koji je poboljšao prikupljanje podataka.

Nakon završetka rada na terenu bio je izveden i upitnik, koji se odnosio na provedbu i organizaciju rada na terenu. Upitnik je pokazao veliko zadovoljstvo učenika te je bio korišten u tumačenju izvedbe u suradnji s roditeljima.

Prikupljanje, obrada i interpretacija podataka pokazali su poboljšanje u nastavnom procesu. To se je pokazalo kod uspješnog rješavanju te kod pismenog ili usmenog ocjenjivanja znanja.

Ključne riječi: terenska nastava, muzejski rad, multidisciplinarno povezivanje, vizualna predstava.

WHEN THEY HUNT WITCHES IN RIBNICA AREA, THEY TRANSPORTED COAL IN KOČEVJE AREA

SUMMARY

This article presents the implementation and the mode of field- and museum work, the use of data during the pupils' acquisition of knowledge and the use of different methods of work. The fieldwork was carried out during the cultural day in the area of Kočevje and Ribnica. The pupils of 9th class, there were 30 pupils, went on a guided tour of the museums of Kočevje and Ribnica, the Rudnik lake with the intention to experience historical events.

The fieldwork and the museum work consisted of doing task on different taxonomic levels. Beside simple tasks, demanding the retrieval and processing information, the pupils also had to synthesise and analyse acquired knowledge. The main emphasis was placed on the audio-visual aspect, which made it easier for the pupils to remember the details.

After the cultural day, a survey was made to evaluate the conduction and organization of the fieldwork. It showed a great deal of satisfaction on the part of the pupils, and was also used as feedback in the process of interpretation at cooperating with parents. Collecting, processing and interpreting the data made improvements to the educational process. It showed up at successful completion of written tasks and at oral testing.

Key words: museum work, fieldwork, cross-curricular integration, visual display.